

HOMO FABER

Max Frisch

*O carte despre criza existențială
a unui om care a renunțat
să mai creadă.*

Annie Kapur

Traducere de
Mara Giurgiuca

Prima etapă

Am plecat din La Guardia, New York, cu o întârziere de trei ore, din cauza viscolului. Avionul nostru era, ca de obicei pe această rută, un Super-Constellation. M-am pregătit imediat de culcare, era noapte. Am mai așteptat apoi vreo patruzeci de minute afară, pe pistă, zăpadă în lumina reflectoarelor, zăpadă spulberată, învârtelindu-se deasupra pistei, iar eu nu puteam dormi, mă enerva nu atât ziarul împărțit de stewardesă, știrea *First Pictures Of World's Greatest Air Crash In Nevada* o citisem încă de la prânz, cât vibrația avionului care stătea pe loc cu motoarele pornite – și în afară de aceasta, tânărul german de lângă mine, care mi-a atras atenția din prima

clipă, nu știu de ce, dar îți atrăgea atenția, și când și-a scos paltonul, și când s-a așezat și și-a potrivit dungile pantalonilor, de altfel și când nu făcea nimic, ci aștepta pe scaun, ca toată lumea, să decolăm, un blond cu pielea trandafirie, care s-a prezentat imediat, încă înainte de a ne pune centurile de siguranță. N-am înțeles cum îl cheamă, căci începuseră să ambaleze motoarele unul după altul, se verifica funcționarea în plin.

Eram frânt de oboseală.

Ivy mă bătuse la cap timp de trei ore, cât așteptasem avionul întârziat, deși știa că, din principiu, nu mă însor.

Îmi părea bine că sunt singur.

În sfârșit, am pornit.

N-am pomenit decolare pe un asemenea viscol, doar ce s-a ridicat avionul de pe pista albă, și nici urmă de luminile galbene de jos, nicio licărire, iar mai târziu, nici măcar dinspre Manhattan nu răzbătea vreo rază, atât de tare ninge. Nu vedeam decât lumina verde a semnalizatorului de pe aripa avionului nostru, care se balansa puternic; ba uneori și trepida; timp de câteva secunde dispărea în negură până și această lumină verde, și aveai impresia că ești orb.

Fumatul era permis.

Vecinul meu venea de la Düsseldorf, și nu era chiar așa tânăr, la vreo treizeci și ceva de ani, în orice caz mai tânăr decât mine; mergea spre Guatemala, după cum

m-a informat imediat, într-o călătorie de afaceri, parcă așa am înțeles.

Rafalele se succedau destul de des.

Vecinul mi-a oferit o țigară, dar am luat una dintr-ale mele, deși n-am vrut să fumez, i-am mulțumit și am deschis încă o dată ziarul, în ceea ce mă privea nu aveam niciun chef să fac cunoștință cu el. Eram nepoliticos, tot ce se poate. Avusesem o săptămână grea, în fiecare zi câte o conferință, voiam să fiu lăsat în pace, oamenii sunt obositori. Mai târziu, mi-am scos actele din servietă ca să lucrez, din nefericire tocmai atunci ni s-a servit o supă fierbinte și din acel moment (când i-am răspuns în germană, văzând că se exprimă anevoios în engleză, și-a dat imediat seama că sunt elvețian) neamțul nu a mai fost de oprit. A vorbit despre vreme, respectiv despre radar, cu toate că nu se prea pricepea; apoi a trecut la fraternitatea europeană, așa cum era obiceiul după Al Doilea Război Mondial. De îndată ce mi-am mâncat supa, m-am uitat pe fereastră, deși nu se vedea decât semnalizatorul verde de pe aripa udă a avionului, când și când o ploaie de scânteii, ca întotdeauna, văpaia roșie din capota motorului. Tot mai luam înălțime.

Într-un târziu, am adormit.

Rafalele se mai domoliseră.

Nu știu ce mă enerva, figura lui îmi era oarecum cunoscută, o figură foarte germană. Am reflectat cu ochii închiși, dar fără folos. Am încercat să dau uitării obrazul

lui trandafiriu, am izbutit și, extenuat cum eram, am adormit vreo șase ore – dar de cum m-am trezit, iar a început să mă enerveze.

Tocmai își lua micul dejun.

M-am prefăcut că mai dorm.

Ne aflam (după cum am putut să văd cu ochiul drept) undeva deasupra Mississippiului, zburam la mare altitudine și cât se poate de liniștit, elicele sclipeau în lumina soarelui de dimineață, obișnuitele discuri pe care le vezi și prin care vezi, la fel sclipeau și aripile, încremenite în spațiu, de balans nici vorbă, pluteam nemișcați într-un cer fără nori, un zbor ca alte sute de zboruri anterioare, motoarele funcționau cum trebuie.

– Bună ziua! spuse germanul.

I-am răspuns la salut.

– Ați dormit bine? mă întrebă.

Se deslușeau încregăturile fluviului de sub noi, deși încețoșate, apele străluceau în soare ca alama sau ca bronzul prefirat; era încă dis-de-dimineață, cunoșteam traseul, am închis ochii să-mi continui somnul.

El citea un volumaș *rororo**.

Nu avea niciun rost să închid ochii, eram treaz, iar vecinul meu mă preocupa totuși, îl vedeam, ca să zic așa, și cu ochii închiși. Am cerut să mi se aducă micul dejun... Vecinul meu se afla, după toate probabilitățile,

* Cunoscută colecție a Editurii Rowohlt.

pentru prima oară în Statele Unite, dar ajunsese să-și facă o părere definitivă (în general îi socotea pe americani inculți), deși, trebuia să recunoască, aveau și unele calități, de pildă majoritatea americanilor se arătau binevoitori față de Germania.

Nu l-am contrazis.

Niciun neamț nu dorește reînarmarea, dar rușii îi obligă pe americani la asta, tragedie pe care eu, ca elvețian (șvițer, cum îi plăcea să spună), nu pot s-o înțeleg, deoarece nu am fost niciodată în Caucaz, în timp ce el îl cunoaște bine pe Ivan, care nu poate fi strunit decât cu arma în mână. Îl știu eu pe Ivan! Asta a spus-o de mai multe ori. Numai cu arma în mână poți să-l strunești, a mai spus, fiindcă doar asta îl impresionează pe Ivan.

Mi-am curățat mărul.

Deosebirea asta între oameni superiori și oameni inferiori, pe care a propovăduit-o Hitler, e o prostie, bineînțeles; dar asiaticii rămân asiatici.

Mi-am mâncat mărul.

Mi-am scos din servietă aparatul electric de ras, pentru a mă rade, respectiv pentru a fi un sfert de oră singur, nu-mi plac nemții, deși Joachim, prietenul meu, era și el neamț... La toaletă m-am gândit dacă nu aș putea să mă așez în altă parte, nu aveam niciun chef să-l cunosc mai îndeaproape pe acest domn, și până la Ciudad de México, unde cobora, mai aveam pe puțin încă patru ore de drum. Eram hotărât să mă așez în altă parte; în avion

mai erau locuri libere. Când m-am întors din cabină ras, așa mă simțeam mai dezinvolt, mai sigur pe mine – nu pot suferi să fiu nebărbierit –, vecinul meu își permisesese să-mi ridice actele de pe jos, ca să nu le calce în picioare cineva, și mi le întinsese. Era politețea întruchipată. În timp ce îmi așezam actele în servietă, i-am mulțumit, probabil mult prea călduros, fiindcă s-a folosit de acest prilej pentru a-mi pune imediat alte întrebări.

– Lucrați cumva la UNESCO?

Mi-am simțit stomacul. Ca de atâtea ori în ultima vreme, nu mă supăra, nu mă durea, dar îl simțeam, simțeam că am stomac, o senzație stupidă. Probabil de aceea eram atât de nesuferit. M-am așezat pe locul meu și, pentru a nu fi nesuferit, l-am informat despre activitatea mea, *asistență tehnică pentru popoarele subdezvoltate*, pot să vorbesc despre acest subiect și când mă gândesc la cu totul altceva. Nici nu știu la ce mă gândeam. UNESCO, după cum mi se pare, i-a făcut impresie, ca orice organism internațional, acum nu mă mai considera un șvițer, ci mă asculta ca pe o autoritate, de-a dreptul cu venerație, interesat până la umilință, ceea ce nu însemna că mă scotea mai puțin din sărite.

Am fost bucuros de escală.

În clipa în care am părăsit avionul și ne-am despărțit în fața vămii, am știut la ce mă gândisem înainte: obrazul lui (trandafiriu și bucălat, cum nu-l avusese niciodată Joachim) îmi amintea totuși de Joachim.

Dar am uitat din nou.

Asta era la Houston, în Texas.

După controlul vamal, după obișnuitele necazuri din pricina aparatului meu de filmat, cu care colindasem totuși jumătate din lume, m-am dus la bar să beau ceva, dar am observat că omul meu din Düsseldorf se afla acolo, ba chiar reținuse și un taburet – probabil pentru mine! –, și am coborât de-a dreptul la toaletă, unde, pentru că nu aveam altceva de făcut, m-am spălat pe mâini.

Staționarea: douăzeci de minute.

Fața mea în oglindă, în timp ce mă spăl îndelung pe mâini și apoi mi le usuc: albă ca varul, fața mea, respectiv cenușie și gălbejită, cu vinișoare violete, hidoasă ca un cadavru. Mi-am zis că arată așa din pricina luminii neon și mi-am uscat mâinile, care erau tot gălbui-violete, apoi a răsunat nelipsitul megafon, care deservește toate încăperile, chiar și subsolul: *Your attention please, your attention please!* Nu știam ce se întâmplă. Aveam mâinile transpirate, deși, cu toată canicula de afară, în toaletă era frig de-a binelea. Știu doar atât: când mi-am revenit, lângă mine, în genunchi, stătea negresa grasă, îngrijitoarea, pe care nu o observasem înainte, dar de data aceasta, în imediata apropiere, îi vedeam gura uriașă, cu buze negre, gingiile trandafirii, și auzeam megafonul răsunător, pe când eram pe brânci.

The plane is ready for departure.

A doua oară:

The plane is ready for departure.

Cunoșteam această sporovăială la megafon. *All passengers for Mexico-Guatemala-Panama*, prin zgomot de motoare, *kindly requested*, zgomot de motoare, *gate number five, thank you.*

M-am ridicat în picioare.

Negresa rămăsese în genunchi.

M-am jurat să nu mai fumez în viața mea și am încercat să-mi țin fața sub robinet, dar nu se putea din pricina chiuvetei, era un acces de hipersudorație, nimic altceva, hipersudorație cu vertijuri.

Your attention please.

M-am simțit imediat mai bine.

Passenger Faber, passenger Faber!

Acesta eram eu.

Please to the information-desk!

Am auzit, mi-am cufundat fața în chiuveta publică, speram că vor pleca mai departe fără mine, apa abia dacă era ceva mai rece decât sudoarea mea, nu înțelegeam de ce izbucnise deodată în râs negresa. Îi tremura pieptul ca o budincă, atât de tare râdea, cu gura ei uriașă, cu părul ei creț, cu ochii albi și negri, un adevărat prim-plan din Africa, apoi s-a auzit din nou: *The plane is ready for departure.* Mi-am uscat fața cu batista, în timp ce negresa îmi tot ștergea pantalonii. M-am și pieptănat, numai și

numai ca să pierd timp, megafonul emitea informații după informații, sosiri, plecări, apoi din nou:

Passenger Faber, passenger Faber.

Negresa n-a vrut să primească bani, zicea că e o plăcere (*pleasure*) pentru ea că trăiesc, că i-a ascultat Dumnezeu rugăciunea, i-am lăsat fără multă vorbă o bancnotă, dar a alergat după mine pe scări, de unde, ca negresă, nu-i era îngăduit să meargă mai departe, și mi-a îndesat bancnota în mână.

În bar era pustiu.

M-am așezat ușurel pe un taburet, mi-am aprins o țigară, m-am uitat cum aruncă barmanul nelipsita măslină în paharul rece, cum toarnă băutura, gestul obișnuit: cu degetul mare ținea sita peste *shaker*-ul argintiu, ca să nu cadă gheața în pahar, apoi i-am dat banii, afară rula pe pistă un Super-Constellation care se pregătea de decolare. Fără mine! Tocmai sorbeam din paharul de Martini Dry când megafonul se porni cu un huruit: *Your attention please!* Un timp, nu s-a auzit nimic, afară duduiau motoarele avionului Super-Constellation care decola, trecând peste noi vâjâind, ca de obicei – apoi din nou:

Passenger Faber, passenger Faber.

Nimeni nu avea cum să știe că este vorba despre mine, iar eu îmi spuneam că multă vreme nu puteau să mai aștepte. M-am urcat pe platforma de observație pentru a vedea avionul nostru. După cât se părea, era gata de decolare. Cisternele Shell plecaseră, dar elicele

nu se învârteau încă. Am răsuflat ușurat când am văzut pasagerii noștri înaintând în cârd pe câmpul gol pentru a se urca în avion, omul din Düsseldorf fiind aproape printre primii. Așteptam să înceapă elicele să se învârtă, megafonul răsuna și zuruia și aici:

Please go to the information desk!

Dar nu mă privea pe mine.

Miss Sherbon, Mr. and Mrs. Rosenthal.

Am de așteptat, am tot așteptat, dar cele patru cruci de elice rămâneau neclintite, nu mai suportam să tot fiu așteptat și m-am dus din nou la subsol, unde m-am ascuns într-o cabină și am tras zăvorul, când am auzit din nou:

Passenger Faber, passenger Faber.

Era o voce de femeie, m-au trecut iar sudorile și a trebuit să mă așez, ca să nu amețesc, dar mi se vedeau picioarele.

This is our last call.

A doua oară: *This is our last call.*

Nu știam de ce mă ascund de fapt. Îmi era rușine; de obicei nu e genul meu să rămân ultimul. Am stat în ascunzătoare până am constatat că megafonul renunțase la mine, pe puțin zece minute. Pur și simplu nu aveam chef să plec mai departe. Am așteptat cu ușa zăvorâtă până am auzit duduțul unui avion care decola – un Super-Constellation, îi recunoșteam sunetul! –, apoi mi-am frecat fața, ca să nu atrag atenția prin paloare,

și am ieșit din cabină ca orice ins, fluierând ușor, m-am oprit în hol și mi-am cumpărat un ziar oarecare, habar n-aveam ce aș fi putut face în acest Houston din Texas. Era minunat; brusc, lucrurile mergeau și fără mine! Ascultam de fiecare dată când răsună megafonul. Apoi, ca să nu stau degeaba, m-am dus la un oficiu Western Union: pentru a trimite o telegramă privitoare la bagajul meu care călătorea spre Mexic fără mine, o telegramă la Caracas, ca să se amâne montajul cu douăzeci și patru de ore, și o alta la New York, dar, tocmai când îmi puneam la loc pixul cu pastă, stewardesa noastră, ca de obicei cu o listă într-o mână, mă prinse cu cealaltă de cot:

– *There you are!*

Am amuțit.

– *We're late, Mister Faber, we're late!*

Am urmat-o, cu telegramele acum inutile în mână, îngânând tot felul de scuze, care n-o interesau, și am ieșit, îndreptându-ne spre avionul nostru Super-Constellation; mergeam ca un om care e condus de la închisoare la tribunal – cu ochii în pământ, respectiv la treptele scării care, de îndată ce am ajuns în cabină, a și fost desprinsă și îndepărtată.

– *I'm sorry! I'm sorry!* am spus eu.

Pasagerii, toți cu centurile de siguranță puse, au întors capul, fără să zică nimic, iar omul meu din Düsseldorf, de care și uitasem, mi-a cedat imediat locul lângă o fereastră, cât se poate de îngrijorat: oare ce mi se

întâmplase? I-am spus că mi-a stat ceasul, pe care am și început, de altfel, să-l întorc.

Decolarea, ca de obicei.

Ceea ce povesti apoi vecinul meu era interesant – în general, îl găseam ceva mai simpatic, întrucât nu mai aveam nici indispoziții stomacale; admitea că țigările de foi germane nu sunt încă în rândul celor de clasă mondială, că premisa unei țigări de foi bune ar fi, după cum spunea, un tutun bun.

Despături o hartă.

Plantația pe care firma lui spera să o cultive se afla, după cum aveam impresia, la capătul pământului, pe teritoriul statului Guatemala, unde se ajungea, de la Flores, doar cu calul, pe când de la Palenque (teritoriul statului Mexic) cu un jeep; de altfel, după câte spunea, și un Nash străbătuse această junglă.

El, personal, călătorea pentru prima oară într-acolo.

Populația: indieni.

Mă interesa, întrucât mă preocupa și pe mine valorificarea regiunilor subdezvoltate, eram amândoi de părere că ar trebui construite drumuri, poate chiar un mic aerodrom, totul fiind doar o problemă de comunicații, îmbarcarea urmând să se facă în Puerto Barrios. O inițiativă îndrăzneță, după cum mi se părea, totuși nu nesăbuită, constituind poate cu adevărat viitorul țigării de foi germane.

El împături harta.

I-am urat succes.

Pe harta lui (1:500 000) și așa nu se putea distinge nimic. Țara nimănui, pată albă, două linii albastre între frontiere de stat verzi, fluvii, singurele nume (roșii, vizibile doar cu lupa) desemnau ruine maya.

I-am urat succes.

Un frate de-ai lui, care trăia de câteva luni acolo, suferea, fără îndoială, din pricina climei, după cum lesne îmi pot da seama, șes, tropice, umezeala anotimpului ploios, razele soarelui căzând perpendicular.

Cu atât s-a încheiat această discuție.

Eu fumam, uitându-mă pe fereastră: sub noi, golul albastru al Mexicului, câțiva norișori și umbrele lor violete pe marea verzuie, un joc de culori, ca de obicei, filmat de mine de atâtea ori. Am închis ochii ca să mai recuperez din orele de somn pe care mi le răpise Ivy; acum avionul era pe deplin liniștit, vecinul meu de asemenea.

Citea un roman.

Mie nu-mi spun nimic romanele, de altfel nici visele, o visam pe Ivy, cred, în orice caz aveam o senzație apăsătoare, eram într-un bar-tripou din Las Vegas (unde n-am fost niciodată în realitate), zarvă mare, apoi megafone care strigau întruna numele meu, un haos de automate albastre, roșii și galbene, la care puteai să câștigi bani, loterie, așteptam, alături de niște oameni, în pielea goală, să divorțez (deși în realitate nici nu sunt căsătorit);

Minunatul roman al lui Max Frisch pune în lumină povestea unui om paradoxal – Walter Faber este un narator a cărui principală caracteristică este raționalitatea totală. Cu toate acestea, emoția îi ghidează viața la fiecare pas.

The Guardian

De-a lungul operei literare a lui Frisch găsim personaje afectate de o dezrădăcinare accentuată; indivizi solitari, înstrăinați, în contradicție cu patria lor, luptându-se acolo sau în altă parte pentru a se potrivi, a se așeza și a fi acceptați de societate.

The Montréal Review

O carte densă, cu multiple nuanțe, pe care trebuie să o citești cu atenție pentru a nu pierde nimic din fantasticul puzzle psihologic pe care-l face Max Frisch.

Cristina Foarfă

Max Frisch imaginează o poveste incredibilă despre un personaj eminent logic, care ajunge să trăiască o poveste care îi va da peste cap orice statistică și care-l va purta pe cititor prin multe răsturnări de situație.

Florentina Turcanu

CURTEA VECHЕ

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-1164-8

9 786064 411648